

เทคโนโลยี: กุญแจสู่การต่อต้านคอร์รัปชัน Technology: A Key to Fight Against Corruption

นิศรา ปานช้าง¹
Nisara Panchang¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญของเทคโนโลยีในการต่อต้านคอร์รัปชัน สำหรับเทคโนโลยีในการต่อต้านคอร์รัปชันของต่างประเทศ โดยศึกษา 3 กรณีศึกษา ได้แก่ I Paid a Bribe ของสาธารณรัฐอินเดีย Check My School ของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และ DIGIWHIST ของสหภาพยุโรป และถอดบทเรียนจากเครื่องมือเทคโนโลยีในการต่อต้านคอร์รัปชันจากต่างประเทศ

จากผลการศึกษา พบว่า เทคโนโลยีมีความสำคัญในการต่อต้านคอร์รัปชันในแง่ของการทำให้ (1) เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และความรับผิดชอบในภาครัฐ (2) การลดปัญหาการใช้ดุลพินิจ และจัดการปัญหาความล่าช้าของภาครัฐ และ (3) การเสริมสร้างพลังประชาชนในการต่อต้านคอร์รัปชัน นอกจากนี้ บทเรียนที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์เทคโนโลยีในการต่อต้านคอร์รัปชันของต่างประเทศ พบว่า เทคโนโลยีและบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนมีศักยภาพในการต่อยอดให้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน ความน่าเชื่อถือและคุณภาพของข้อมูลบนแพลตฟอร์มออนไลน์ และความไม่แน่นอนในการตอบสนองต่อปัญหาโดยภาครัฐเป็นความท้าทายต่อประสิทธิภาพของเทคโนโลยีในการต่อต้านคอร์รัปชัน

คำสำคัญ: เทคโนโลยี การต่อต้านคอร์รัปชัน I Paid a Bribe, Check My School, DIGIWHIST

Abstract

This article aims to study the important of technology in the fight against corruption, exploring other countries' technology that shaped the corruption by studying 3 selected cases which are I Paid a Bribe from India, Check My School from The Philippines and DIGIWHIST from European Union along with taking lesson on other countries' anti-corruption technology's tools.

¹ นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย อีเมล: nisara.panchang@gmail.com

¹ Human Resource Officer, Professional Level, Office of the Permanent Secretary for Interior, Ministry of Interior, Email: nisara.panchang@gmail.com

As a consequence, technology plays a significant role to curb corruption in the aspect of : (1) establishing transparency, be monitored, and accountability in public sectors, (2) reducing discretion issue and managing delayed performance in public sector, and (3) empowering citizens to fight against corruption. Moreover, the lessons learned from the studying and analysing on technology for anti-corruption in other countries shown that a technological associated with the public participation have potential in developing an innovation to fight against corruption to be more effectively. At the same time, the reliability and quality of information from online platform, and uncertainty of the government's response are still questioning the effectiveness of the used of the anti-corruption technologies.

Keywords: Technology, Anti-Corruption, I Paid a Bribe, Check My School, DIGIWHIST

1. บทนำ

กลไกในการป้องกัน ปราบปราม และตรวจสอบการคอร์รัปชันมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ การตรวจสอบภายในองค์กร หรือการตรวจสอบจากภาคประชาสังคม ซึ่งอาจกระทำผ่านบทกฎหมายที่กำหนดไว้ หรือแจ้งเบาะแสโดยตรงให้กับองค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน อย่างไรก็ตาม การเปิดพื้นที่ให้ปัจเจกบุคคล หรือภาคประชาสังคมเข้าถึงกระบวนการป้องกัน และตรวจสอบคอร์รัปชันนับเป็นความท้าทายที่หลายองค์กรต้องเผชิญ

ในโลกปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรุนแรง (Disruptive Technology) ส่งอิทธิพลมาอย่างต่อเนื่องต่อการทำงานทั้งในระดับองค์กร และวิถีการใช้ชีวิตระดับปัจเจกบุคคล ดังนั้นทุกภาคส่วนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนี้ ซึ่งหลายประเทศนำความท้าทายนี้มาเป็นโอกาสในการพัฒนาระบบการตรวจสอบความโปร่งใสในการทำงานของระบบราชการ โดยใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือในการต่อต้านคอร์รัปชัน กล่าวคือ นำระบบเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการเปิดพื้นที่ออนไลน์ให้ประชาชน และภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในแจ้งเบาะแส รายงาน และร้องเรียนปัญหาการคอร์รัปชันของภาครัฐ

บทความนี้มุ่งศึกษาถึงระบบเทคโนโลยีในการต่อต้านคอร์รัปชัน โดยการนำเสนอเนื้อหาของบทความจะแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้ *ส่วนแรก* ประกอบด้วย การศึกษาเรื่องความสำคัญของระบบเทคโนโลยีในการเป็นเครื่องมือสำหรับการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ *ส่วนที่สอง* ประกอบด้วย การสำรวจตัวอย่างของนวัตกรรมเทคโนโลยีในการป้องกันและปราบปรามกับคอร์รัปชันที่น่าสนใจจากต่างประเทศ ได้แก่ I Paid a Bribe ของสาธารณรัฐอินเดีย Check My School ของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และ DIGIWHIST ของสหภาพยุโรป *ส่วนที่สาม* ประกอบด้วย การถอดบทเรียนนวัตกรรมทางเทคโนโลยีในการต่อต้านคอร์รัปชันจากต่างประเทศ ใน 4 บทเรียนสำคัญ และ *ส่วนสุดท้าย* เป็นบทสรุป

2. ความสำคัญของระบบเทคโนโลยีดิจิทัลกับการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน

ฐานข้อมูลของระบบราชการถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารราชการแผ่นดิน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ ดังนั้น การเผยแพร่ข้อมูลภาครัฐให้แก่สาธารณชนสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลของภาครัฐ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาประเทศ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แต่ทว่าในปัจจุบันการเผยแพร่ข้อมูล หรือการอนุญาต ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลของภาครัฐยังเผชิญกับความท้าทายที่เรียกว่า ความไม่สมมาตรของข้อมูล (Information Asymmetry) กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐ ในฐานะผู้ให้บริการแก่ประชาชนและผู้เป็นเจ้าของฐานข้อมูล ไม่มีการเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอ และไม่มีการแบ่งปันข้อมูล ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกันอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ประชาชน องค์กร หรือภาคส่วนต่าง ๆ ในฐานะ ผู้รับบริการจากภาครัฐ ยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของภาครัฐได้เท่าที่ควร จึงไม่สามารถนำข้อมูลจากระบบราชการไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ระบบเทคโนโลยีจึงเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างภาครัฐด้วยกันเอง และระหว่างภาครัฐกับประชาชนให้สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีอยู่ในระบบราชการร่วมกันได้มากกว่านั้น ระบบเทคโนโลยียังมีประโยชน์ในการเปิดพื้นที่ให้หลายภาคส่วนสามารถเข้ามาตรวจสอบ การทำงานของภาครัฐ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่โปร่งใส และลดการคอร์รัปชันได้อีกด้วย

จากข้อมูลข้างต้น จึงนำมาสู่คำถามที่ว่า ระบบเทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือในการต่อต้านคอร์รัปชันให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร? Robert Klitgaard นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้ทำการศึกษาว่าการใช้เทคโนโลยีจะกระทบกับตัวแปรที่สำคัญในสมการคอร์รัปชัน ที่ว่า $C=M+D-A$ หรือ Corruption (คอร์รัปชัน) เท่ากับ Monopoly (การผูกขาด) บวกด้วย Discretion (การใช้ดุลยพินิจ) ลบกับ Accountability (กลไกความรับผิดชอบ) ดังนั้น ในการแก้ไขสมการคอร์รัปชันนี้ เทคโนโลยีจึงเป็นตัวแปรที่มีนัยยะสำคัญในการลดการผูกขาด ลดการใช้ดุลยพินิจ และเพิ่มกลไกความรับผิดชอบได้ (สุภอรธ ใบบุสวรรณ, 31 ตุลาคม 2561)

จากการศึกษารอบคิดหรือวิธีการใช้เทคโนโลยีในการต่อต้านประเด็นปัญหาการคอร์รัปชันจากหลายประเทศทั่วโลก พบว่า เทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการต่อต้านคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ (Santiso, 28 February 2019; Ear-Dupuy & Serrat, 2017)

2.1 เทคโนโลยีทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และความรับผิดชอบในภาครัฐ (Technology for Transparency and Accountability)

การปฏิรูประบบราชการให้เป็นระบบดิจิทัลสามารถกระทำได้ในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบที่ภาครัฐสามารถทำได้และควรทำอย่างเร่งด่วน คือ การเปิดข้อมูลภาครัฐ

ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Data) คือ ข้อมูลที่หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ ตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการในรูปแบบข้อมูลดิจิทัล เป็นข้อมูลภาครัฐที่ผ่านกระบวนการจัดลำดับชั้นความลับของข้อมูลแล้วว่าเป็น “ข้อมูลสาธารณะ” ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ได้อย่าง

เสรี ไม่จำกัดแพลตฟอร์ม ไม่เสียค่าใช้จ่าย เผยแพร่ ทำซ้ำ หรือใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำกัดวัตถุประสงค์ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2564) โดยสรุป หัวใจของข้อมูลเปิดภาครัฐ ประกอบไปด้วย ข้อมูลที่พร้อมใช้งาน (Availability) ซึ่งเป็นรูปแบบไฟล์ข้อมูลที่สามารถเปิดอ่านได้ด้วยโปรแกรมทั่วไปที่ง่ายต่อการนำไปใช้งาน และข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ (Access) (Davies & Fumega, 2014, p. 8 - 10)

ประโยชน์ที่ได้จากข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ ความโปร่งใส (Transparency) ของภาครัฐ เนื่องจากประชาชน และภาคส่วนต่าง ๆ สามารถเข้าถึงข้อมูลและสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ ตามนโยบายที่ประกาศให้ไว้กับประชาชน (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 11 มีนาคม 2564) ซึ่งหมายความรวมถึงการคอร์รัปชันในเชิงนโยบายและการทุจริตในเชิงปฏิบัติจะกระทำใด้ยากมากขึ้น ประโยชน์ต่อมา คือ ความรับผิดชอบ (Accountability) ของระบบราชการ ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ ที่จะหลอมรวมให้ภาครัฐเกิดระบบการทำงานที่เน้นความรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจบนนโยบายของหน่วยงาน และประโยชน์สุดท้าย คือ การต่อยอดนวัตกรรม (Innovation) เนื่องจากข้อมูลภาครัฐที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ทุกคนมีสิทธิใช้ข้อมูลเหล่านั้นมาพัฒนาและต่อยอดเป็นนวัตกรรมที่สามารถขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวหน้าได้

2.2 เทคโนโลยีช่วยลดปัญหาการใช้ดุลพินิจและจัดการปัญหาความล่าช้าของภาครัฐ (Technology for Reducing Discretion and Cutting Red Tape)

ปัญหาการใช้ดุลพินิจ หรือพฤติกรรมคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเรียกร้อย หรือ รับสินบนในการให้บริการจากสาธารณะ สามารถถูกแก้ได้ด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อาทิ ระบบการให้บริการออนไลน์ (Online Services) ที่สามารถแทนที่กระบวนการตัดสินใจบนฐานของวิจารณญาณของบุคลากรภาครัฐ และระบบการยื่นคำขอข้อมูลตามสิทธิออนไลน์ (Online Right-to-Information Requests) ที่อนุญาตให้ประชาชนสามารถยื่นคำขอเอกสารตามสิทธิที่พึงมีได้ โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังสำนักงานของหน่วยงานราชการ (Davies & Fumega, 2014, p. 12 - 13)

การปรับปรุงระบบราชการที่ลดการใช้ดุลพินิจ หรือวิจารณญาณของข้าราชการนำไปสู่การป้องกัน การเกิดคอร์รัปชันในภาครัฐให้มีประสิทธิภาพหลายประการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเรียกรับสินบนจากประชาชนได้ เนื่องจากกระบวนการทำงานอยู่บนฐานข้อมูลออนไลน์ที่สามารถตรวจสอบได้ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ หากเจ้าหน้าที่กระทำการทุจริต ประชาชนสามารถตรวจสอบและฟ้องร้องได้ทันที อีกทั้ง ยังก่อให้เกิดข้อดีในแง่ของการบริการจากภาครัฐจะมีความรวดเร็ว ไม่ล่าช้า เนื่องจากเมื่อฐานข้อมูลภาครัฐถูกนำมาใช้งานอยู่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ ทำให้สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างทันที่ ยิ่งไปกว่านั้น ยังก่อให้เกิดการแข่งขันกันภายในภาครัฐด้วยตนเอง กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐในแต่ละภาคส่วนจะพยายามแข่งขันเพื่อช่วงชิงการเป็นองค์กรที่ให้บริการสาธารณะได้ดีที่สุด รวดเร็วที่สุด และให้ความสำคัญกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด

2.3 เทคโนโลยีเสริมสร้างพลังประชาชนในการต่อต้านคอร์รัปชัน (Technology for People's Empowerment)

ประชาชนเป็นผู้รับบริการที่มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญในการดำเนินงานของภาครัฐ ดังนั้น การเปิดโอกาส หรือการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการให้บริการสาธารณะ รวมไปถึงการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ ติดตาม และรายงานปัญหาคอร์รัปชัน จะเป็นการเสริมสร้างพลังของประชาชน (Empower) ในการเป็นส่วนหนึ่งที่จะขับเคลื่อนประเทศให้เจริญก้าวหน้า

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ภาคสื่อมวลชน และภาคส่วนอื่น ๆ สามารถกระทำได้ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหลายรูปแบบ อาทิ การรายงานปัญหาคอร์รัปชันออนไลน์ (Online Corruption Reporting) จะเป็นการรายงานปัญหาคอร์รัปชัน และรายงานการร้องทุกข์ จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ การรายงานโดยระดมข้อมูล (Crowdsourced Reporting) เป็นแพลตฟอร์มสาธารณะที่อนุญาตให้ประชาชนสามารถร้องทุกข์ และรายงานประสบการณ์ตรงเมื่อเจอเหตุการณ์คอร์รัปชันและประพฤติมิชอบในองค์กรภาครัฐ โดยข้อมูลเหล่านี้สามารถถูกเปิดเผยบนพื้นที่สาธารณะ ก่อให้เกิดกระแสบนสื่อสังคมออนไลน์ได้ และการรายงานปัญหาตามประเด็น (Issue Reporting) เป็นแพลตฟอร์มที่อนุญาตให้ประชาชนรายงานปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะของระบบราชการ (Davies & Fumega, 2014, p. 3 - 5)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบปัญหาคอร์รัปชันจะมีแนวโน้มในการสร้างสังคมปลอดคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐจะได้รับความกดดันจากภาคประชาชนในลักษณะล่างขึ้นบน (Bottom-Up) โดยประชาชนจะบีบคั้นให้หน่วยงานภาครัฐต้องมีการปรับปรุงการให้บริการสาธารณะที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centric) (Davies & Fumega, 2014, p. 16) และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจนโยบายในพื้นที่ที่อาจสร้างผลกระทบในเชิงลบหรือมีความเสี่ยงคอร์รัปชัน นอกจากนี้ การเชื่อมร้อยภาครัฐและประชาชนเข้าหากันจะลดช่องว่างและเพิ่มปฏิสัมพันธ์กันผ่านกลไกการถ่วงดุลอำนาจระหว่างทั้งสองฝ่ายให้มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันมากขึ้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่ามาตรการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันจะแข็งแกร่งขึ้นได้ ต้องมาจากรากฐานของภาคประชาชนในการเป็นตัวแสดงร่วมกับภาครัฐ เพื่อปฏิรูปมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของภาครัฐให้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า มาตรการในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันโดยใช้เทคโนโลยีเป็นอาวุธสำคัญสำหรับภาครัฐ และภาคประชาชนที่จะช่วยจัดการปัญหาคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้ เนื่องจากการประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีสามารถส่งเสริมธรรมาภิบาลในระบบราชการ ผ่านเครื่องมือข้อมูลเปิด (Open Data) ที่ทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และความรับผิดชอบในภาครัฐได้ อีกทั้ง เทคโนโลยียังเป็นส่วนหนึ่งในการลดปัญหาการใช้ดุลพินิจและจัดการปัญหาความล่าช้าของภาครัฐ ด้วยการใชระบบเทคโนโลยีที่รัฐสามารถให้บริการประชาชนผ่านระบบออนไลน์ เพื่อทำให้เกิดความรวดเร็ว และลดความเสี่ยงการเกิดปัญหา

คอร์รัปชัน หรือรับสินบนจากเจ้าหน้าที่รัฐ ท้ายที่สุด เทคโนโลยีเสริมสร้างพลังประชาชนในการเป็นผู้เฝ้าระวัง ติดตาม และรายงานคอร์รัปชันอีกด้วย จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าระบบเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการพัฒนามาตรการในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน

3. ตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีเพื่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจากต่างประเทศ

ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันในหลายประเทศทั่วโลก บทความนี้ได้สำรวจตัวอย่างการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันที่น่าสนใจจากต่างประเทศ จำนวน 3 ตัวอย่าง ได้แก่ I Paid a Bribe ของสาธารณรัฐอินเดีย Check My School ของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และ DIGIWHIST ของสหภาพยุโรป ทั้งนี้ สาเหตุที่นำตัวอย่างจากทั้ง 3 ประเทศมาศึกษา เนื่องจากตัวอย่างเหล่านี้เป็นการใช้ระบบเทคโนโลยีในทั้งในรูปแบบป้องกันการเกิดคอร์รัปชัน และรูปแบบจัดการหรือการปราบปรามปัญหาคอร์รัปชัน รวมไปถึงความสำเร็จของการใช้ระบบเทคโนโลยีทั้ง 3 กรณีศึกษา ได้แสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันของภาครัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกรณีศึกษาการใช้เทคโนโลยีเพื่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจากต่างประเทศมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 I Paid a Bribe (IPAB)

I Paid a Bribe (www.ipaidabribe.com) เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ในรูปแบบการรายงานปัญหาคอร์รัปชัน (Report) ในระดับประเทศ (Wickberg, 8 April 2013) ที่เป็นการรวมพลังของภาคประชาชนต่อสู้กับปัญหาคอร์รัปชันของภาครัฐในสาธารณรัฐอินเดีย ซึ่งการทำงานของ I Paid a Bribe มีความตรงไปตรงมามากับชื่อ นั่นคือ เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนรายงานจำนวนสินบน รูปแบบ ลักษณะ ความถี่ และสถานที่หรือองค์กรที่พวกเขาได้จ่ายสินบน สามารถรายงานได้ทั้งแบบระบุตัวตน และแบบไม่ระบุตัวตน (Anonymous) ทั้งนี้ เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ให้ผู้อื่นได้รับทราบ และเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ราคาสินบนในแต่ละรัฐของสาธารณรัฐอินเดียอีกด้วย

ระบบการทำงานของ I Paid a Bribe คือ ประชาชนสามารถรายงานข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การที่ถูกเรียกสินบนจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือการคอร์รัปชันในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งสามารถรายงานได้ผ่านทั้งทางเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และข้อความ (SMS) อนึ่ง การรายงานจะถูกแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 คือ *I paid a bribe* (ฉันจ่ายสินบน) เป็นหัวข้อเว็บไซต์สำหรับรายงานประสบการณ์ว่าโดนเรียกสินบนเรื่องอะไร จากหน่วยงานไหนเป็นผู้เรียกสินบน และจ่ายสินบนเป็นจำนวนเท่าไร

ประเภทที่ 2 คือ *I am a bribe fighter* (ฉันเป็นนักสู้เพื่อต่อต้านการเรียกรับสินบน) เป็นหัวข้อเว็บไซต์สำหรับรายงานสถานการณ์ที่ประชาชนต่อสู้กับการคอร์รัปชันจากการโดนเรียกสินบนแล้วปฏิเสธในการยอมทำตามสิ่งเหล่านั้น

ประเภทที่ 3 คือ *I met an honest officer* (ฉันเจอเจ้าหน้าที่รัฐสุจริต) เป็นหัวข้อเว็บไซต์สำหรับแบ่งปันประสบการณ์เมื่อเจอข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่สุจริต ทั้งนี้ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับข้าราชการท่านอื่น

ประเภทที่ 4 คือ *I did not pay a bribe* (ฉันไม่จ่ายสินบน) เป็นหัวข้อเว็บไซต์สำหรับแลกเปลี่ยนเทคนิคในการหลีกเลี่ยงการจ่ายสินบนรูปแบบต่าง ๆ

นอกจากนี้ แพลตฟอร์มดิจิทัลนี้เปรียบเสมือนแหล่งรวบรวมคลังข้อมูลเกี่ยวกับการให้ความรู้สำหรับวิธีการติดต่อกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ โดยมีคำอธิบายที่ประกอบไปด้วย เอกสารที่จำเป็นต้องใช้ ขั้นตอน กระบวนการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ประชาชนสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถหลีกเลี่ยงการจ่ายสินบนให้กับเจ้าหน้าที่รัฐได้ เช่น หมวดยกขบวนส่ง จะแสดงวิธีปฏิบัติในการขอใบขับขี่ตามกฎหมาย หมวดยกตรวจคนเข้าเมือง จะแสดงขั้นตอนและเอกสารการขอวีซ่า แต่ละประเภทที่ถูกต้องตามกฎหมาย และหมวดยกให้บริการของเทศบาลจะแสดงคู่มือการขอเอกสารสำคัญของบุคคล เป็นต้น

ข้อมูลที่ประชาชนได้รายงานบนแพลตฟอร์ม *I Paid a Bribe* จะถูกรวบรวมและนำมาประมวลผลไว้บนหน้าเว็บไซต์ www.ipaidabribe.com ได้แก่ จำนวนการรายงานทั้งหมด จำนวนสินบนที่จ่ายไป จำนวนผู้ที่ต่อสู้กับการจ่ายสินบน จำนวนข้าราชการที่ไม่คดโกง และจำนวนถาม-ตอบ ผ่านสายด่วนรับแจ้งเรื่องราวเกี่ยวกับการให้-รับสินบน (Bribe Hotline) โดยจะนำมาจะแสดงผลบนแผนที่สาธารณรัฐอินเดีย แบบรายเมือง ซึ่งการนำเสนอในรูปแบบนี้จะแสดงให้เห็นถึงจำนวนการรายงานปัญหาคอร์รัปชันที่มาก-น้อย ต่างกันในแต่ละเมืองได้อย่างชัดเจน

ใน พ.ศ. 2564 มีรายงานเข้ามาในแพลตฟอร์มมากกว่า 198,072 รายงาน และมีผู้เข้าชมเว็บไซต์จำนวน 15,443,366 ครั้ง องค์กรภาคประชาสังคมที่เป็นผู้ก่อตั้งแพลตฟอร์มอย่าง *Janaagraha* ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างมากในการต่อสู้กับปัญหาทุจริตและประพฤติมิชอบของภาครัฐในสาธารณรัฐอินเดีย เนื่องจากการรายงานข้อมูลทุจริตมาทั้งหมดนี้ นับว่าเป็นแพลตฟอร์มการต่อต้านคอร์รัปชันผ่านการระดมข้อมูล (Crowdsourced Anti-Corruption Platform) ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ที่เป็นเช่นนี้ได้ก็เพราะแพลตฟอร์มนี้เพิ่มต้นทุนของผู้เรียกสินบน และลดต้นทุนของประชาชนที่ต้องการเปิดเผยข้อมูลการโกง ซึ่งกล่าวได้ว่า “แคมเปญนี้ทำให้การสู้คอร์รัปชันมีต้นทุนที่ถูกลงอย่างมากสำหรับประชาชน แค่มีสมาทโฟน อินเทอร์เน็ต เราก็คลิกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเปลี่ยนแปลงได้แล้ว โดยไม่ต้องเสี่ยงชีวิต” (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2560)

3.2 Check My School (CSM)

Check My School (www.checkmyschool.org) เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในรูปแบบของการติดตามปัญหาคอร์รัปชัน (Monitoring) ในระบบการศึกษาของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Wickberg, 8 April 2013)

โครงการนี้มีรากฐานแนวความคิดมาจากการตรวจสอบของประชาชนด้านระบบการศึกษาของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ซึ่งมีการริเริ่มใน ค.ศ. 2011 โดยองค์กรเครือข่ายสมาชิกสำหรับความรับผิดชอบทางสังคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียแปซิฟิก (Affiliated Network for Social Accountability in East Asia and the Pacific) หรือ ANSA-EAP ด้วยการสนับสนุนของธนาคารโลก (World Bank)

และสถาบัน Open Society Institute ได้ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (The Philippine Department of Education) หรือ DepEd จัดตั้งโครงการนี้ขึ้นมา

องค์ประกอบของแพลตฟอร์ม Check My School ประกอบไปด้วย ข้อมูลจำนวนนักเรียน จำนวนเงินงบประมาณ จำนวนอาจารย์ จำนวนตำราเรียน จำนวนที่นั่งในห้องเรียน ผลการเรียนของนักเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากกระทรวงศึกษาและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการใช้ระบบพิกัด GPS ในการระบุตำแหน่งของโรงเรียนเพื่อให้สะดวกต่อการจัดส่งตำราเรียน หรือวิเคราะห์ความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับโรงเรียน ทั้งนี้ แพลตฟอร์มได้จัดทำช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่เปิดให้ คณะครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และนักเรียนสามารถเข้ามาให้คำติชม หรือข้อเสนอแนะผ่านข้อความเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการโหวตบนเว็บไซต์ (Affiliated Network for Social Accountability in East Asia and the Pacific, 29 June 2021)

อนึ่ง องค์การ ANSA-EAP จะจัดทำระบบคัดเลือกผู้นำชุมชนท้องถิ่นและพลเมืองที่มีการตื่นตัวทางสังคมจากทั่วประเทศมารับหน้าที่เป็น “ตัวกลางข้อมูล (Infomediaries)” เพื่อทำหน้าที่สานสัมพันธ์กับโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน ในอันดับแรกจะมีการอบรมคนในชุมชน ผู้ปกครอง เด็ก และครู เกี่ยวกับระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างและการตรวจสอบครุภัณฑ์ในโรงเรียน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในการร่วมกันรับผิดชอบโรงเรียนในพื้นที่ของตนเอง ต่อมาหลังจากได้รับข้อมูลแล้วทางโครงการจะส่งอาสาสมัครเข้าไปตรวจสอบพื้นที่ โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนที่ถูกร้องเรียน คณะกรรมการการศึกษาในพื้นที่ และประชาชนในพื้นที่เพื่อประเมินคุณภาพของโรงเรียน เช่น จำนวนนักเรียน ครู โต๊ะและเก้าอี้ ห้องน้ำ สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียน น้ำสะอาด ไฟฟ้า คอมพิวเตอร์ และตำราเรียน ซึ่งเป็นการประเมินที่ประกอบด้วยเชิงปริมาณ คือ การนับจำนวนเพื่อตรวจสอบความเพียงพอ และการประเมินเชิงคุณภาพด้วยการระบุสภาพการใช้งานของแต่ละหมวด และในขั้นตอนสุดท้าย เมื่อได้รับการตรวจสอบจากทุกฝ่ายแล้วจึงทำการอัปโหลดข้อมูลการสำรวจขึ้นบนเว็บไซต์สาธารณะ เพื่อเป็นข้อมูลเปิดด้านคุณภาพสถานศึกษาต่อไป (สฤจจา อังศ์สุวรรณ, 4 กรกฎาคม 2561)

เมื่อพิจารณากระบวนการทำงานของโครงการ Check My School แล้ว พบว่า โครงการมีกรอบคิดสำคัญในการดำเนินงาน คือ การใช้แนวคิดแบบการสร้างความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) ระหว่างประชาชนและหน่วยงานราชการในการติดตามการให้บริการสาธารณะ สร้างพื้นที่สำหรับการสนทนา และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งการออกแบบกระบวนการเหล่านี้ได้ใช้กรอบแนวคิดของการขับเคลื่อนโดยชุมชน (Community Mobilization) และการติดตามโครงการ/กิจกรรมการให้บริการของโรงเรียนของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ทั้งประเทศ (Shkabatur, 2012)

โดยสรุป แพลตฟอร์มออนไลน์ Check My School มีจุดเด่นในการสร้างความสัมพันธ์แบบสร้างสรรค์นำไปสู่การร่วมมือกันกับภาครัฐบาล การให้ความสำคัญในการบริหารจัดการเครือข่ายการสนับสนุนการดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง ผ่านการเซ็นสัญญาาร่วมกัน

ระหว่างภาครัฐกับโครงการเพื่อให้แน่ใจว่ามีผู้รับผิดชอบ และการนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาเป็นกลไกหลักในการมีส่วนร่วมและติดตามของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ (Shkabatur, 2012; สุภัจจา องค์กรสุวรรณ, 4 กรกฎาคม 2561)

3.3 DIGIWHIST

DIGIWHIST (digiwhist.eu) เป็นเครื่องมือการแจ้งเบาะแสดิจิทัล หรือผู้เป่านกหวีดผ่านระบบดิจิทัล (Digital Whistleblower) ในประเด็นที่เกี่ยวกับความโปร่งใสทางการคลัง การประเมินความเสี่ยง และการประเมินผลกระทบของนโยบายด้านธรรมาภิบาล สำหรับ 35 เขตอำนาจรัฐในสหภาพยุโรป และประเทศใกล้เคียง ได้แก่ 28 รัฐสมาชิกสหภาพยุโรป สาธารณรัฐอาร์มีเนีย สาธารณรัฐจอร์เจีย สาธารณรัฐไอซ์แลนด์ ราชอาณาจักรนอร์เวย์ สาธารณรัฐเซอร์เบีย และสมาพันธรัฐสวิส)

แพลตฟอร์มนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากโครงการ EU Horizon 2020 ที่เป็นการรวมตัวกันจาก 6 สถาบันการวิจัยที่สำคัญในสหภาพยุโรป ได้แก่ University of Cambridge สหราชอาณาจักร Hertie School of Governance สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี Government Transparency Institute ประเทศอิตาลี Datlab สาธารณรัฐเช็ก Open Knowledge Foundation Deutschland สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และ Transcrime (Università Cattolica del Sacro Cuore) สาธารณรัฐอิตาลี โดยมุ่งหวังที่จะสร้างพลังทางสังคมที่สามารถต่อสู้กับการคอร์รัปชันในระบบราชการ ทั้งนี้ DIGIWHIST จัดทำเครื่องมือในการแจ้งเบาะแส (Watchdog Tools) ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 คือ *digiwhist.eu* เว็บไซต์ศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารหลักของ DIGIWHIST นำเสนอเครื่องมือในการเสริมสร้างความโปร่งใสของภาครัฐจากการศึกษา โดยผู้วิจัยในพันธมิตรทั้ง 6 องค์กร ศูนย์รวมการตีพิมพ์งานวิจัย ข่าวสาร และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

ประเภทที่ 2 คือ *opentender.eu* มีจุดมุ่งหมายในการทำให้การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐมีความโปร่งใส ซึ่งเปิดเผยข้อมูลของ 35 เขตอำนาจรัฐในสหภาพยุโรป ผ่านทั้งทางเว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน โดยประชาชนสามารถดาวน์โหลดฐานข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ มีเครื่องมือการวิเคราะห์ การโต้ตอบอย่างง่าย (Interactive Analytic Tools) และอนุญาตให้ผู้ใช้งานสามารถเพิ่มเติมข้อมูล

ประเภทที่ 3 คือ *EuroPAM.eu* เป็นกลไกความรับผิดชอบสาธารณะของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นเว็บไซต์เกี่ยวกับกฎหมายความโปร่งใสในสหภาพยุโรป เป็นแหล่งรวบรวมฐานข้อมูลที่มีความครอบคลุมในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ข้อมูลรายได้และทรัพย์สิน และการเข้าถึงข้อมูลเปิดที่สำคัญ

ประเภทที่ 4 คือ *RISK Assessment Software* โปรแกรมการประเมินความเสี่ยงต่อการคอร์รัปชันสำหรับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยจะวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงสำหรับการคอร์รัปชันในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างสำหรับหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบที่ใช้งานง่าย

นอกจากนี้ DIGIWHIST มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความไว้วางใจ (Trust) ของภาคราชการ ในขณะเดียวกันก็มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินงบประมาณภาครัฐ ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง

ภาครัฐจะถูกวิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลในวงกว้างอย่างเป็นระบบ และปัจจัยนี้เองจะเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมเพิ่มพูนความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วภาคพื้นยุโรป

โครงการ DIGIWHIST ได้รวบรวมและประเมินผลข้อมูลตั้งแต่ระดับจุลภาคของการดำเนินธุรกรรมการจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ ผู้ชนะการประกวดราคา ไปจนถึงผู้เป็นเจ้าของโครงสร้าง ทั้งนี้ ข้อมูลจะถูกเชื่อมโยงและรวบรวมเข้าด้วยกันเพื่อที่จะตรวจสอบความเป็นไปได้ที่จะเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนในระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ยิ่งไปกว่านั้น จะสามารถระบุช่องโหว่ที่เกิดขึ้นจากกฎหมายและการปฏิบัติได้อีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า DIGIWHIST เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในรูปแบบการติดตามและประเมินผลปัญหาคอร์รัปชัน (Monitoring and Evaluation Corruption) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การถอดบทเรียนระบบเทคโนโลยีในการเป็นเครื่องมือต่อต้านคอร์รัปชันของต่างประเทศ

จากการสำรวจตัวอย่างการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกัน และตรวจสอบปัญหาเกี่ยวกับคอร์รัปชันในต่างประเทศในหัวข้อที่แล้ว ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่ประเทศอื่น ๆ สามารถนำไปต่อยอด และแสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนหรือช่องโหว่ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งบทความนี้ได้สังเคราะห์และถอดบทเรียนจากตัวอย่างเทคโนโลยีที่ได้นำเสนอออกมาเป็น 4 บทเรียนดังต่อไปนี้

บทเรียนที่ 1 เทคโนโลยีสร้างผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง

ระบบสารสนเทศและการสื่อสารถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับปัญหาการคอร์รัปชันผ่านรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย ได้แก่ รูปแบบการรายงานปัญหาการคอร์รัปชัน (Reporting) เป็นเทคโนโลยีที่สร้างช่องทางให้ประชาชนรายงานปัญหาการถูกเรียกสินบน ช่มชู้ คุกคาม หรือปัญหาอื่น ๆ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ รูปแบบการรายงานสามารถทำได้หลากหลายช่องทาง อาทิ เว็บไซต์ แอปพลิเคชันบนมือถือ เบอร์โทรศัพท์สายด่วน หรือข้อความ ซึ่งคล้ายคลึงกับ I Paid a Bribe ในสาธารณรัฐอินเดีย หรืออาจจะเป็นรูปแบบการติดตามปัญหาการคอร์รัปชัน (Monitoring) ที่เป็นการนำระบบเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนประชาชนสำหรับการติดตามการใช้จ่ายเงินงบประมาณ และการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ (Wickberg, 8 April 2013) ดังตัวอย่างของ Check My School และรูปแบบการติดตามและประเมินผลคอร์รัปชัน (Monitoring and Evaluation) เป็นเทคโนโลยีที่ได้สรรค์สร้างพื้นที่ในการเผยแพร่ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง การให้บริการสาธารณะ หรือการดำเนินงานตามกฎหมายของรัฐ ให้ประชาชนสามารถติดตามความก้าวหน้า และเปิดช่องทางให้ประชาชนประเมินผลจากการดำเนินนโยบายนั้น ๆ ได้อีกด้วย

การระดมข้อมูลจากทุกภาคส่วนบนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Online Crowdsourcing) เป็นตัวกระตุ้นสำคัญในการต่อสู้กับคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลไกนี้เป็นส่วนช่วยเปิดโปงปัญหาการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานให้ถูกเผยแพร่ในพื้นที่ที่ทุกคนเข้าถึงได้ง่าย ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะรายงานปัญหาที่ได้ประสบพบเจอได้ด้วยตนเองให้ทั้งประเทศได้รับรู้รับทราบ ส่งเสริมให้ประชาชน

เกิดกระบวนการสร้างความร่วมมือ (Collective Action) ให้เป็นสังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต และยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลเหล่านี้จะถูกพัฒนาเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการสะกิดหรือผลักดัน (Nudge) ให้ภาครัฐปรับตัวต่อสถานการณ์เพื่อลดปัญหาคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทเรียนที่ 2 พลังของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการต่อต้านคอร์รัปชัน

ปัจจัยการผลักดัน (Push) และปัจจัยการดึงดูด (Pull) ในการมีส่วนร่วมของประชาชน

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของประชาชนในแพลตฟอร์มออนไลน์ทั้ง 3 รูปแบบที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงปัจจัยการผลักดัน (Push) ที่ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการสนทนาประเด็นปัญหาที่ได้พบเจอจากประสบการณ์ตรงกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งปัจจัยผลักดันนี้จะส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมและภาคส่วนอื่น ๆ ทำหน้าที่เป็นผู้ระบุปัญหา และตรวจสอบการคอร์รัปชันในรูปแบบของหมาเฝ้าบ้าน (Watchdog) เพื่อป้องกันมิให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจรัฐนั้นไปในทางที่ผิด และปัจจัยการดึงดูด (Pull) คือ ประชาชนสามารถร่างมาตรการ หรือกลไกในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันจากข้อมูลภาครัฐที่ไหลเวียนอยู่บนที่สาธารณะ ซึ่งหากปัจจัยดึงดูดนี้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ผ่านระบบข้อมูลข่าวสารที่เพียบพร้อม จะส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมเป็นตัวแทนผลประโยชน์จากภาคส่วนที่แตกต่างหลากหลาย และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ความคิดในการสรรค์สร้างยุทธศาสตร์ หรือมาตรการในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันให้มีโอกาสประสบความสำเร็จได้ (Ear-Dupuy & Serrat, 2017)

ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการต่อต้านการคอร์รัปชัน (People Initiative) การไม่เพิกเฉยและไม่อดทนต่อปัญหาทุจริตเป็นจุดกำเนิดให้ประชาชนบางกลุ่มหันหน้ามารวมตัวกันเพื่อต่อสู้กับปัญหาโดยไม่ขอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ดังที่เห็นได้จากความเข้มแข็งของภาคประชาชนบนแพลตฟอร์ม I Paid a Bribe แต่กระนั้นเอง ในบางประเทศ ภาครัฐได้มีการนำแนวคิดการพัฒนาจากภายนอก ภาคราชการ (Outside-in Approach) มาปรับใช้ โดยสนับสนุนการสร้างศักยภาพและโอกาส (Empowerment and Enabling) ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ พัฒนาความรู้ความเข้าใจ เพิ่มขีดความสามารถ และเพิ่มโอกาสของภาคประชาสังคมและชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเป็นภาคีเครือข่าย และมีบทบาทร่วมทำงานกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วน (Partnership) ความร่วมมือ (Cooperation) ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นไปอย่างกว้างขวาง (Inclusive) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2564) ดังตัวอย่าง Check My School ที่ได้รับการสนับสนุนข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ป้อนเข้าไปในแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน และเผื่อระวังไม่ให้เกิดการทุจริตในระบบการศึกษา

บทเรียนที่ 3 ความน่าเชื่อถือและคุณภาพของข้อมูล

การนำเทคโนโลยีการระดมข้อมูลจากทุกภาคส่วนบนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Online Crowdsourcing) มาเป็นเครื่องมือในการช่วยสนับสนุนการบริหารจากภาครัฐอาจเป็นเสมือนดาบสองคม กล่าวคือ การระดมข้อมูลการรายงานปัญหา หรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากภาคประชาชนนับว่า

เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเปิดเผยปัญหาที่ซุกงออยู่ใต้พรม แม้ว่าข้อมูลเหล่านั้นจะสามารถเชื่อถือได้ มากน้อยเพียงใด (Kukutschka, 28 November 2016) โดยเฉพาะการป้อนข้อมูลในรูปแบบไม่ระบุตัวตน ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญโดยเฉพาะแพลตฟอร์มการรายงานปัญหาคอร์รัปชัน ในกรณีนี้สามารถปรับปรุงได้โดยใช้เครือข่ายอาสาสมัครเป็นผู้ช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง ดังที่เกิดขึ้นจากโครงการ Check My School หรืออาจนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI (Artificial Intelligence) มาช่วยวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของข้อมูล แก้ปัญหาข้อมูลที่ซ้ำซ้อน เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจได้ (สำนักงานพัฒนา รัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2562) หรือแนวทางการดำเนินงานของ DIGIWHIST ที่สถาบันการวิจัย/สถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในส่วนของการปรับปรุงคุณภาพการป้อนเข้าของข้อมูล และการศึกษา วิจัยเพิ่มเติม เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ใช้งานบนแพลตฟอร์มออนไลน์

บทเรียนที่ 4 ความไม่แน่นอนของการตอบสนองต่อปัญหาโดยภาครัฐ

ความไม่แน่นอนของการนำข้อมูลจากประชาชนไปตอบสนอง หรือไปแก้ไขปัญหาโดยภาครัฐ นับว่าเป็นปัจจัยความท้าทายอย่างหนึ่งที่ยากต่อการควบคุม โดย I Paid a Bribe เป็นตัวอย่างแพลตฟอร์มที่แสดงให้เห็นว่าข้อมูลการรายงานคอร์รัปชันถูกเผยแพร่ในพื้นที่สาธารณะก็จริง แต่ถ้าองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องไม่นำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน ข้อมูลเหล่านี้ก็จะมีโอกาสได้นำไปต่อยอดตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้แต่ต้น ถือได้ว่าความท้าทายนี้ นับเป็นโจทย์สำคัญของภาคประชาการว่าจะมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหา และความพยายามในการสร้างความไว้วางใจ (Trust) ให้แก่ประชาชน มากน้อยเพียงใด

เมื่อพิจารณาประเด็นความท้าทายนี้แล้ว การดำเนินงานแพลตฟอร์มออนไลน์ของภาคประชาชน จะประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพได้ จะต้องมีการสนับสนุนการดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง มีการเซ็นสัญญาร่วมกันระหว่างภาครัฐกับโครงการเพื่อให้แน่ใจว่ามีผู้รับผิดชอบ มีการจัดตั้งกลไกในการดำเนินงานอย่างชัดเจน รวมถึงการนำข้อมูลที่ได้มาเปิดเผยอย่างเป็นระบบ และมีคุณภาพ (สุภัจจา อังศ์สุวรรณ, 2561) ดังที่เกิดขึ้นในกรณีของ Check My School และ DIGIWHIST

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษา สํารวจ และวิเคราะห์จาก I Paid a Bribe Check My School และ DIGIWHIST สามารถถอดบทเรียนออกมาได้ 4 บทเรียนสำคัญ โดยบทเรียนที่ 1 เทคโนโลยีกับการสร้างผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง และบทเรียนที่ 2 พลังของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการต่อต้านคอร์รัปชัน เป็นศักยภาพที่ประเทศอื่น ๆ รวมถึงประเทศไทยสามารถนำแนวคิดนี้มาปรับใช้ ส่วนบทเรียนที่ 3 ความน่าเชื่อถือและคุณภาพของข้อมูล และบทเรียนที่ 4 การตอบสนองต่อปัญหาของภาครัฐ เป็นความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นจากการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน ดังนั้น การนำแนวคิดการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการต่อต้านคอร์รัปชันนำไปปรับใช้หรือนำไปต่อยอดในประเทศอื่น ๆ นั้น ไม่ควรละเลยความท้าทาย และช่องโหว่ตามที่ได้วิเคราะห์ข้างต้นด้วย

5. บทสรุป

ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีในบริบทโลกส่งอิทธิพลต่อกระบวนการทำงานในหลายภาคส่วน โดยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนี้ได้ขยายขอบเขตไปถึงการเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการกับปัญหาคอร์รัปชันของระบบราชการในหลายประเทศ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญ การป้องกัน ติดตาม และปราบปรามคอร์รัปชัน

จากการศึกษาพบว่า การใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการจัดการกับปัญหาคอร์รัปชันและประพตมิชอบ 3 ประการ ได้แก่ การทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และความรับผิดชอบในภาครัฐ (Technology for Transparency and Accountability) การลดปัญหาการใช้ดุลพินิจและจัดการปัญหาความล่าช้าของภาครัฐ (Technology for Reducing Discretion and Cutting Red Tape) และการเสริมสร้างพลังประชาชนในการต่อต้านคอร์รัปชัน (Technology for People's Empowerment)

ในบริบทโลก หลายประเทศได้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นอาวุธสำคัญในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน ซึ่งบทความนี้ได้ศึกษา และวิเคราะห์ตัวอย่างที่มีความน่าสนใจ จำนวน 3 กรณีศึกษา ได้แก่ I Paid a Bribe ของสาธารณรัฐอินเดีย เป็นแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนรายงานข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การจ่ายสินบนในแต่ละพื้นที่ โดยแพลตฟอร์มนี้แสดงให้เห็นถึงพลังของภาคประชาสังคมที่สนับสนุนให้ประชาชนสามารถต่อสู้กับปัญหาการเรียกรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐได้ในวงกว้าง เนื่องจากประชาชนสามารถเข้าไปแจ้งเบาะแสคอร์รัปชันได้ตลอดเวลาผ่านเว็บไซต์ และแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ อีกทั้งยังมีความปลอดภัยในชีวิต เนื่องจากประชาชนสามารถรายงานเบาะแสแบบไม่ระบุตัวตนได้อีกด้วย ตัวอย่างต่อมา คือ Check My School เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ติดตามปัญหาคอร์รัปชันในระบบการศึกษาของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ โดยปัจจัยความสำเร็จของแพลตฟอร์มนี้เกิดขึ้นจากการสร้างความสัมพันธ์แบบสร้างสรรคระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างจริงจังจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และการนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นกลไกหลักในการมีส่วนร่วม และติดตามปัญหาคอร์รัปชันของแต่ละโรงเรียน และตัวอย่างสุดท้าย คือ DIGIWHIST เป็นเครื่องมือการแจ้งเบาะแสดิจิทัล (Digital Whistleblower) เกี่ยวกับประเด็นของความโปร่งใสทางการคลัง การประเมินความเสี่ยง และการประเมินผลกระทบของนโยบายด้านธรรมาภิบาลสำหรับประเทศในสหภาพยุโรป และประเทศข้างเคียง โดยแพลตฟอร์มนี้มีความโดดเด่นของการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐหลายประเทศในสหภาพยุโรป และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาข้อมูลสำหรับการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน

จากการสำรวจตัวอย่างการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันและปราบปรามปัญหาคอร์รัปชันในต่างประเทศอย่างละเอียดถี่ถ้วน จึงนำมาสู่การสังเคราะห์และถอด

บทเรียนจากตัวอย่างเทคโนโลยีสำหรับการต่อต้านคอร์รัปชันทั้งหมด 4 บทเรียน ได้แก่ *บทเรียนที่ 1* เทคโนโลยีสร้างผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง กล่าวคือ ระบบสารสนเทศและการสื่อสารสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับปัญหาการคอร์รัปชันผ่านรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย และการระดมข้อมูลจากทุกภาคส่วนบนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Online Crowdsourcing) เป็นตัวกระตุ้นสำคัญในการต่อสู้กับคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ *บทเรียนที่ 2* พลังของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการต่อต้านคอร์รัปชัน กล่าวคือ การเปิดพื้นที่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ให้ประชาชนทุกคนสามารถแจ้งเบาะแสคอร์รัปชันได้ง่ายขึ้นจะส่งเสริมให้ประชาชนอยากมีส่วนร่วมในการริเริ่มมาตรการในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน อนึ่ง หากภาคประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการต่อต้านการคอร์รัปชัน (People Initiative) ภาครัฐควรเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายหรือสนับสนุนข้อมูลเพื่อให้การต่อต้านคอร์รัปชันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ *บทเรียนที่ 3* ความน่าเชื่อถือและคุณภาพของข้อมูล กล่าวคือ การระดมข้อมูลจากทุกภาคส่วนบนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Online Crowdsourcing) โดยเฉพาะการให้ข้อมูลจากปัจเจกบุคคลแบบไม่ระบุตัวตน อาจไม่มีความน่าเชื่อถือ ดังนั้น สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยใช้เครือข่ายอาสาสมัครเป็นผู้ช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง การให้สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาปรับปรุงระบบฐานข้อมูล หรือการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) มาช่วยตัดสินใจข้อมูล และ *บทเรียนที่ 4* ความไม่แน่นอนของการตอบสนองต่อปัญหาโดยภาครัฐ ทำให้การป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันผ่านระบบเทคโนโลยีจำเป็นต้องมีการจัดตั้งกลไกระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และประชาชนอย่างชัดเจน เพื่อให้มีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการดำเนินการจากฐานข้อมูลที่ได้รับรวบรวมไว้

โดยสรุป การนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือสนับสนุนในการป้องกัน ปราบปราม และตรวจสอบคอร์รัปชันนั้นเกิดขึ้นทั่วโลก เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลของเทคโนโลยีในการต่อต้านและปราบปรามคอร์รัปชันในภาพรวมแล้ว พบว่าระบบเทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยเดียวที่จะเข้ามาต่อต้านให้ปัญหาคอร์รัปชันหมดไปเท่านั้น แต่ทว่าปัจจัยเกื้อหนุนจากภาครัฐ และภาคประชาชนจะส่งผลให้ระบบการตรวจสอบภาครัฐนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับประเทศไทยได้มีการนำระบบเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐอย่างหลากหลายเช่นกัน อาทิ เครื่องมือสู้โกง (ACT Ai) ภาษีไปไหน และโครงการความโปร่งใสในการก่อสร้างภาครัฐ หรือ CoST (Infrastructure Transparency Initiative) ดังนั้น ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อป้องกัน ติดตาม ตรวจสอบ และปราบปรามคอร์รัปชันในภาพรวมของประเทศไทยจำเป็นต้องมีหน่วยงานกลาง อย่างคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) และหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาระบบดิจิทัลให้ความรู้แก่หน่วยงานภาครัฐทุกภาคส่วนถึงความเป็นไปได้ในการออกแบบระบบเทคโนโลยีที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบหน่วยงานของตน รวมทั้งให้ข้อมูลการดำเนินการเกี่ยวกับระบบการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ ติดตาม และรายงานปัญหาคอร์รัปชันของภาคประชาสังคมที่มีอยู่เดิม เพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐได้เข้าไปเป็นภาคีเครือข่าย

กับภาคประชาสังคม ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความจริงใจในการพัฒนาระบบตรวจสอบความโปร่งใสภาครัฐ และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าระบบเทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นเครื่องมือที่สนับสนุนกระบวนการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน แต่กระบวนการนี้จะไม่สามารถประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ หากขาดความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคมในการเป็นผู้สร้างความเปลี่ยนแปลง ผู้พิทักษ์ระบบคุณธรรม และผู้ที่ไม่อดทนต่อคอร์รัปชันเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดสังคมปลอดคอร์รัปชันไปด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2560). *แก้มเกมโกง กับ ประจักษ์ ก้องกีรติ*. [สื่อวิดีโอทัศน์].

<https://www.the101.world/lessons-from-corruption-battles-prajak/>

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2564). *เครือข่ายเฝ้าระวังสำนักงาน ป.ป.ช. (We Strong)*. เครือข่ายเฝ้าระวัง สำนักงาน ป.ป.ช. (We Strong).

<https://www.nacc.go.th/we/>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2564). *การบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). <https://www.opdc.go.th/content/Mjc4Nw>

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (11 มีนาคม 2564). *มาตรฐานและหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ*. DGA: Digital Government Development Agency.

<https://www.dga.or.th/policy-standard/standard/dga-005/54063-2/>

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2562). *เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ สำหรับการบริหารงานและการบริการภาครัฐ (AI for Government Administration and Services)*. กรุงเทพฯ: ส.พิจิตรการพิมพ์

สุภอรธ โบสุวรรณ. (31 ตุลาคม 2561). *เราจะเริ่มใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาคอร์รัปชันอย่างไร?* แนวหน้า. <https://www.naewna.com/anticorruption/columnist/37677>

สุภัจจา อังศ์สุวรรณ. (4 กรกฎาคม 2561). *Check My School: การมีส่วนร่วมเพื่อโรงเรียนที่น่าอยู่*. แนวหน้า. <https://www.naewna.com/anticorruption/columnist/36055>

Affiliated Network for Social Accountability in East Asia and the Pacific (ANSA-EAP).

(29 June 2021). *Checkmyschool Philippines*. ANSA-EAP.

<http://box2148.temp.domains/~ansaeapn/checkmyschool-philippines/>

Davies, T., & Fumega, S. (2014). Mixed incentives: Adopting ICT innovation in the fight against Corruption for transparency, accountability, and anti-corruption.

U4 Issue, 2014(4). <https://www.u4.no/publications/mixed-incentives-adopting-ict-innovations-for-transparency-accountability-and-anti-corruption.pdf>

- Ear-Dupuy, H., & Serrat, O. (2017). Fighting Corruption with ICT: Strengthening Civil Society's Role. In Serrat, O. (Ed.), *Knowledge Solutions: Tools, Methods, and Approaches to Drive Organizational Performance* (p. 797 - 811). Singapore: Springer Nature.
- Kukutschka, R. M. B. (28 November 2016). *Technology against corruption: the potential of online corruption reporting apps and other platforms*. CMI-U4 Anti-Corruption Resource Centre. <https://www.u4.no/publications/technology-against-corruption-the-potential-of-online-corruption-reporting-apps-and-other-platforms>
- Organisation for economic co-operation and development. (2003). *Fighting corruption: what role for civil society? The Experience of the OECD*. Paris: Organisation for economic co-operation and development.
- Santiso, C. (28 February 2019). *Here's how technology is changing the corruption game*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2019/02/here-s-how-technology-is-changing-the-corruption-game/>
- Shkabatur, J. (2012). *Check My School: A Case Study on Citizens' Monitoring of the Education Sector in the Philippines*. Washington, D.C.: World Bank.
- Wickberg, S. (2013). *Technological innovations to identify and reduce corruption*. CMI-U4 Anti-Corruption Resource Centre. <https://www.u4.no/publications/technological-innovations-to-identify-and-reduce-corruption>
- Chêne, M. (8 July 2010). *Corruption, auditing and carbon emission reduction schemes*. CMI-U4 Anti-Corruption Resource Centre. <https://www.u4.no/publications/corruption-auditing-and-carbon-emission-reduction-schemes>